

AN CHLAONINSINT

35.1 Nuair is mian athinsint a dhéanamh ar chaint is féidir í a thabhairt focal ar fhocal mar a dúradh ar dtús í le cúnamh na bhfocal *arsa*, *a deir*, *a dúirt*. Insint dhfreach nó ré-insint a thugtar ar an athinsint sin.

Nó is féidir tosú le ceann de na briathra réamhrá *abair*, *fiafraigh*, *iarr*, *ordaigh*, etc.) agus athruithe áirithe a dhéanamh ar na focail atá le hathinsint. Claoninsint a thugtar ar an athinsint sin.

35.2 An briathar réamhrá

An briathar réamhrá atá le húsáid, braitheann sé ar an sórt cainte atá le hathinsint, ráiteas nó ceist nó ordú nó guí.

Ráiteas: Tosaítear le briathar éigin de shaghas *abair*, *admhaigh*, etc.: *dúirt Conall gur tháinig an dochtúir*.

Ceist: Tosaítear le *fiafraigh*, *fiosraigh*, *cuir faisnéis*, etc.: *d'fhiafraigh sé díom cá raibh Peig; chuir sé faisnéis orm cérbh í*.

Iarratas: Tosaítear le *iarr*, *impi gh*, *agair*, *abair*, *ordaigh*, etc., de réir bhrí agus chomhthéacs na cainte atá le hathinsint: *d'iarr (d'impigh) an leanbh orm cabhrú leis; d'agair an fear bocht mé cúnamh éigin a thabhairt dó; d'ordaigh an rí dom (dúirt an rí liom) imeacht ó thuaidh*.

Guí: Tosaítear le *guigh*, *iarr*, etc.: *ghuigh sé Dia ciall a thabhairt dom*.

35.3 Is iomaí slí eile atá ann chun tús a chur ar an gclaoninsint. Mar shampla, más caint lasánta nó mionna atá i gceist, d'fhéadfá tosú mar seo: *thug sé an leabhar (thug sé Dia, mhionnaigh sé) go bhfaca sé gunna agam*.

Nó is féidir an focal réamhrá a thoghadh as an gcaint atá le hathinsint nó ar shlí éigin eile: *iarraim ort imeacht; d'iarr sé orm imeacht; agraím thú is fan anseo; d'agair sí é fanacht ann; tabharfaidh mé cúnamh daoibh; thairg sé cúnamh dóibh*.

35.4 Úsáidtear modh na claoninsinte freisin chun tagairt a dhéanamh do chaint nach ndearnadh fós, nó nach ndéarfar ar chor ar bith, ar lorg briathair a bhaineann le caint nó le smaoineamh: *abair leis teacht; déarfainn leis suí síos; dá n-ordóinn dó an gadaí a ghabháil; fan go n-iarrfaidh mé air an doras a dhúnadh; d'imigh sé sula bhfiafróinn de cérbh é féin; sílim go rachaidh mé.*

35.5 Athrú ar an ngairmeach

Focal atá sa ghairmeach sa chaint bhunaidh déantar é a cheangal den bhriathar réamhrá le réamhfocal feiliúnach: *suigh, a Lorcáin; dúirt sé le (d'ordaigh sé do) Lorcán suí.*

ATHRÚ NA bhFORAINMNEACH

35.6 An dóigh a n-athraítear na forainmnigh sa chlaoninsint braitheann sé ar cé atá ag athinsint agus ar cé leis a bhfuil sé ag caint. Cuir i gcás go ndúirt Pádraig le Máire, "*dhathóinn do theach duit dá ndíolfá mé,*" agus go ndéanann Pádraig (P.), Máire (M.), Seán (S.) agus Cormac (C.) claoninsint ar an gcaint sin. Ciallaíodh an nod 1 -> 2 gur gá forainmnigh den chéad phearsa a athrú go dtí an dara pearsa san uimhir chéanna.

Seo chuid de na príomhchásanna:

P. le M. Ní athraítear na forainmnigh.

Dúirt mé leat go ndathóinn do theach duit dá ndíolfá mé.

M. le P. 1 -> 2; 2 -> 1.

Dúirt tú liom go ndathófá mo theach dom dá ndíolfainn thú.

P. le S. 2 -> 3.

Dúirt mé le M. go ndathóinn a teach di dá ndíolfadh sí mé.

M. le S. 1 -> 3; 2 -> 1.

Dúirt P. liom go ndathódh sé mo theach dom dá ndíolfainn é.

S. le C. 1->2; 2->3

Dúirt P. le M. go ndathódh sé a teach di dá ndíolfadh sí é.

Fágtar faoin léitheoir na cásanna seo: S. le P. (1 -> 2; 2-> 3); S. le M. (1 -> 3). Fágtar faoi freisin claoninsintí an cheathair ar chaint seo Sheáin: "*dhathódh Pádraig do theach duit, a Mháire, dá ndíolfá é.*"

Más mé, *tú, sinn, sibh*, is ainmní i gclásal ionannais ní mór fofhaisnéis sa chlaoninsint agus an t-ainmní a chur ag an deireadh nuair is sa tríú pearsa a bheidh siad: *is mé an cigire; dúirt sé gurb é an cigire é.*

35.7 Uaireanta ní léir ón gclaoninsint ar abairt cad é téarma an fhorainmnigh murab eol an comhthéacs. D'fhéadfadh an abairt *dúirt sé go gcabhródh sé leis* bheith ina claoninsint ar aon abairt acu seo: *cabhróidh mé leat (leis); cabhróidh tú liom (leis); cabhróidh sé liom (leat, leis) etc.*

Ach is gnách go léiríonn an comhthéacs é. Mar shampla, san abairt seo a leanas: *nuair a mhínigh Dónall do Chathal nach raibh aon duine ann ach Cathal chun cabhrú le Conchúr, dúirt Cathal go gcabhródh sé leis.*

Is léir gur claoninsint ar *cabhróidh mé leis* atá sa chlásal deireanach.

Mura leor an comhthéacs chun brí na claoninsinte a dhéanamh soiléir is minic a úsáidtear ainmfhocal thar ceann forainmnigh cé go mb'fhéidir nach mbeadh sin san insint bhunaidh: "*thabharfainn fiche punt duitse agus dhá phunt dósan, a Liam*"; *dúirt sé le Liam go dtabharfadh sé fiche punt do Liam agus dhá phunt dósan (don duine eile).*

Mar an gcéanna déantar ainmfhocal a athlua chun múnla neamhchoitianta a sheachaint: "*thiocfadh liom féin agus leatsa an cleamhnas a dhéanamh, a rí*"; *dúirt an luch leis an rí go dtiocfadh leis féin agus leis an rí an cleamhnas a dhéanamh.*

Uaireanta ní mór an forainm treise *féin* a úsáid le forainmneach sa chlaoninsint in áit na hiarmhíre treise, agus uaireanta eile ní mór an iarmhír threise a úsáid in ionad *féin*. Sin toisc go bhfuil *féin* aisebhreathnaitheach agus nach bhfuil an iarmhír threise aisebhreathnaitheach.

Cuir i gcomparáid na cásanna seo a leanas

- (i) *Déanfaidh mise é. Dúirt Tomás go ndéanfaidh sé féin é.*

(ii) *Déanfaidh mé féin é. Dúirt Tomás go ndéanfadh sé féin é.*

(iii) *Déanfaidh seisean é. Dúirt Tomás go ndéanfadh seisean é.*

(iv) *Déanfaidh sé féin é. Dúirt Tomás go ndéanfadh seisean é.*

Sna claoninsintí is do Thomás a thagraíonn *sé féin* (aisbhreathnaitheach); do dhuine éigin eile a thagraíonn *seisean*.

ATHRUITHE AR ORDAITHEACH NA HINSINTE DÍRÍ

35.8 An dara pearsa den bhriathar agus an saorbhriathar:

□ [Ná+] briathar gan chuspóir -> [gan +] ainm briathartha:

Éirigh [, a Stiofáin]; dúirt sé [le Stiofán] éirí.

Suígí [, a leanaí]; dúirt sí [leis na leanaí] suí.

Éistear leis; dúirt sí éisteacht leis.

Ná stad [, a Éamainn]; dúirt Eoin [le hÉamann] gan stad.

Ná héirígí [, a chairde]; d'iarr sí [ar a cairde] gan éirí.

Ná moillítear; deir an fógra gan moilliú.

□ [Ná+] briathar + cuspóir -> [gan+] cuspóir + a (réamhfhocal) + ainm briathartha, go hiondúil.

Las an solas [, a chailín]; dúirt sé [leis an gcailín] an solas a lasadh.

Ithigí bhur gcuid [, a leanaí]; d'iarr sí ar na leanaí a gcuid a ithe.

Ligtear isteach mé; d'iarr sé é a ligean isteach.

Ná bris iad [, a Cháit]; dúirt mo mháthair [le Cáit] gan iad a bhriseadh.

Ná labhraígí focal [, a fheara]; d'ordaigh sé [do na fir] gan focal a labhairt.

Ná hosclaítear an doras; d'ordaigh sé gan an doras a oscailt.

35.9 Más frása ainm bhriathartha nó clásal i gcuspóir na hinsinte dírí atá sa chuspóir coinnítear an cuspóir ag deireadh na claoninsinte agus cuirtear *a* (aidiacht shealbhach réamhthagrach) roimh an ainm briathartha.

Mol do Philib teacht isteach, a Anna; dúirt m'athair le hAnna a mholadh do Philib teacht isteach.

Míniigh don oide nach raibh Antaine ar fónamh; d'iarr X ar Y a mhíniú don oide nach raibh Antaine ar fónamh.

35.10 Maidir le horduithe agus iarratais áirithe is minic nach mbactar le claoninsint chruinn ach go dtugtar éirim na cainte ar bhealach éigin eile. Mar shampla, is iomaí slí ina ndéantar athinsint ar an abairt *déan féin é*:

dúirt A le B gur chóir dó féin é a dhéanamh; dúirt A le B go gcaithfeadh sé féin é a dhéanamh; d'ordaigh A do B é a dhéanamh é féin.

35.11 Ní hiondúil an briathar cúnta *déan* a choinneáil sa chlaoninsint: *déan iad a chomhaireamh; dúirt sé iad a chomhaireamh.*

35.12 An chéad phearsa agus an tríú pearsa den bhriathar

□ [Ná+] briathar gan chuspóir + gníomhaí -> [*gan* +] gníomhaí + *a* (réamhfhocal) + ainm briathartha.

Suíodh sé (suímis, suídís); dúirt Lil é (iad, iad) a shuí.

Ná suíodh sé (suímis, suídís); dúirt Lil gan é (iad, iad) a shuí.

Ní gnách claoninsint a dhéanamh ar ordú ina bhfuil an chéad phearsa uatha de bhriathar gan chuspóir: "*Ná beirim ortsa san áillord seo arís,*" *arsa an garda; "Fanaim i mo thost, an ea?" a dúirt sé.*

□ Tá dhá shlí ann chun an chlaoninsint a dhéanamh nuair a ghabhann cuspóir (atá ina ainmfhocal) leis an mbriathar.

•[Ná+] briathar + gníomhaí + cuspóir -> [*gan* +] gníomhaí + *a* (réamhfhocal) + ainm briathartha + ginideach an chuspóra.

Tógadh Déaglán an teach; dúirt sí Déaglán a thógáil an tí.

Ná brisimis (brisdís) na cupáin; dúirt sí gan iad a bhriseadh na gcupán.

Ná cloisim focal asaibh; dúirt Síle gan í a chloisteáil focail astu.

•[Ná+] briathar + gníomhaí + cuspóir -> [gan+] gníomhaí + cuspóir + *a* (réamhfhocal)

+ ainm briathartha: *dúirt sí Déaglán an teach a thógáil; dúirt sí gan iad na cupáin a bhriseadh; dúirt Síle gan í focal a chloisteáil astu.*

Is minice anois a úsáidtear an múnla thuas ná an ceann roimhe; nó tugtar éirim na cainte mar atá léirithe in **35.10**.

□ Mar an gcéanna más forainm pearsanta an cuspóir tá dhá shlí ann chun an chlaoninsint a dhéanamh.

•[Ná+] briathar + gníomhaí + cuspóir -> [gan +] gníomhaí + cumasc den réamhfhocal

do agus aidiacht shealbhach a ghéilleann don fhorainm pearsanta in uimhir, i bpearsa agus in inscne + ainm briathartha:

Tógadh Déaglán é; dúirt sí Déaglán a thógáil

Ná feicim arís iad; dúirt sí gan í a bhfeiceáil arís.

•[Ná+] briathar + gníomhaí + cuspóir -> [gan +] gníomhaí + cuspóir (forainm

pearsanta) + *a* (réamhfhocal) + ainm briathartha:

Dúirt sí Déaglán é a thógáil; dúirt sí gan í iad a fheiceáil arís.

Is minice anois a úsáidtear an múnla thuas ná an ceann roimhe; nó tugtar éirim na cainte mar atá léirithe in **35.10**.

□ Más frása ainm bhriathartha nó clásal an cuspóir: [Ná+] briathar + gníomhaí + cuspóir -> [gan +] gníomhaí + *a* (réamhfhocal) + ainm briathartha + cuspóir:

Moladh an cisteoir an t-airgead a roinnt; dúirt sé an cisteoir a mholadh an t-airgead a roinnt.

Socraídís go roinnfear an t-airgead; dúirt sé iad a shocrú go roinnfí an t-airgead.

Ná ceapaimis gur amadán é; dúirt sí gan iad a cheapadh gurbh amadán é.

Seo malaírtinsinte ar chuid de na claoninsintí thuas: *dúirt sí gur chóir do Dhéaglán an teach a thógáil; dúirt sí go gcaithfeadh Déaglán é a thógáil; d'ordaigh sí dóibh gan teachtar a hamharc arís; d'iarr sé go molfadh an cainteoir an t-airgead a roinnt; dúirt sé gur cheart dóibh a shocrú go roinnfí an t-airgead.*

AN FOSHUITEACH GUÍTHEACH SAN INSINT DHÍREACH

35.13 Is féidir claoninsint a chur ar ghuí mar a dhéantar i gcás an mhodha ordaitheigh.

Nár fhille siad; ghuigh sí gan iad filleadh.

Go n-éirí an turas libh; ghuigh sé an turas [a] éirí leo.

Go dtachta an t-iasc thú; ghuigh sí an t-iasc á thachtadh (é a thachtadh).

Nár lagáí Dia lámh Sheáin; d'iarr sí gan Dia lámh Sheáin a lagú.

35.14 Má tá an briathar in easnamh san insint dhíreach níl le déanamh sa chlaoninsint go hiondúil ach cibé athrú is gá ar na forainmnigh.

Imeacht gan teacht ort! ghuigh sí imeacht gan teacht air.

Dia dár sábháil! d'iarr sé Dia á sábháil.

Faoi choimirce an Rí thú; ghuigh sí faoi choimirce an Rí é.

Slán leat; chuir sí slán leis.

Slán agaibh, a fheara; d'fhág sí slán ag na fir.

35.15 Is féidir fochlásal ráiteasach a chur in áit abairt na hinsinte dírf agus an briathar a chur sa mhodh coinníollach.

Go dtaga do ríocht; ghuigh (guíonn) siad go dtiocfadh a ríocht.

Nár chúitítear do shaothar leat; iarrann (d'iarr) siad nach gcúiteofaí a saothar léi.

NA MODHANNA EILE SAN INSINT DHÍREACH

35.16 Sa chlaoninsint déantar fochlásal ráiteasach de phríomhchlásal ráiteasach.

Tá mé tinn; deir sé go bhfuil sé tinn.

Gheobhainn bás ann; dúirt Mairéad go bhfaigheadh sí bás ann.

Chonaic sí taibhse; dúirt Bríd go bhfaca sí taibhse.

Níor chualathas an clog; dúradh (dúirt sé, sí) nár chualathas an clog.

Ba é mo mhac é; dúirt Síle gurbh é a mac é.

35.17 Is gnách foirm an fhoclásail ráiteasaigh a úsáid faoi dhó in abairtí dar múnla: faisnéis + *is ea* + ainmní.

Capall is ea é; deir sí gur capall gurb ea é.

Amadán ba ea Seán; dúirt Seosamh gur amadán gurbh ea Seán.

In Albain is ea rugadh í; dúirt Oscar gur in Albain gurbh ea a rugadh í.

Ní gá an chéad gur(bh) nuair a thagann frásaí áirithe agus clásail ama roimh is ea.

Dá luaithe is ea is fearr, deir sé dá luaithe gurbh ea is fearr.

Nuair a dhúisigh mé is ea a scanraíodh mé; dúirt sí nuair a dhúisigh sí gurbh ea a scanraíodh í.

35.18 Déantar fochlásal ráiteasach freisin de chlásal cúise ar lorg *arae*, *mar*, *nó*, *óir* mura bhfuil fochlásal ráiteasach ar a lorg cheana féin (**31.1**).

D'fhan sé sa leaba arae (etc.) bhí sé tinn; dúirt sí gur fhan sé sa leaba arae (etc.) go raibh sé tinn.

Fan thíos óir ní baol duit; d'agair sí é fanacht thíos óir nár bhaol dó.

35.19 Taobh amuigh d'athruithe pearsan agus aimsire agus mionathruithe eile (**35.22**, **35.23**), fágтар gan athrú sa chlaoninsint

□ príomhchlásail cheisteacha:

An bhfuil Tomás tinn? Fiafraigh de an bhfuil Tomás tinn.

Cár fágadh na lasáin? D'fhiafraigh mé di cár fágadh na lasáin.

Cé thú féin? Cuirfidh Brian faisnéis uirthi cé hí féin.

□ fochlásail nach fochlásail den saghas atá i gceist in **35.18**:

Rithigí nuair a fhillfidh sí; abair leo rith nuair a fhillfidh sí.

Rachainn dá bhféadainn é; dúirt sé go rachadh sé dá bhféadadh sé é.

35.20 Más aimsir stairiúil atá sa bhriathar réamhrá, is iondúil aimsirí príomha na hinsinte dírí a athrú de réir rialacha **15.23-24**. Ní athraítear aimsirí atá stairiúil cheana féin.

Tá sé istigh; dúirt sí go raibh sé istigh.

Téann na garsúin an cóngar; dúirt sé go dtéadh na garsúin an cóngar.

Má thagann tú gheobhaidh tú iad; dúirt Séamas dá dtiocfadh sí go bhfaigheadh sí iad.

Tiocfaidh Ciarán sula n-imeoidh Peig; dúirt mé go dtiocfadh Ciarán sula n-imeodh Peig.

Fan go bhfeice mé; dúirt Máire liom fanacht go bhfeic[f]eadh sí.

35.21 Má tá rogha dhá aimsir san insint dhíreach idir an fáistineach agus an foshuiteach láithreach, nó idir an coinníollach agus an foshuiteach caite, tá an rogha chéanna ann san aistriú go claoninsint. Léiríonn an sampla deireanach thuas an méid sin.

Ach is minic nach ndéantar aimsir stairiúil d'aimsir phríomha i gcás na copailé i dtosach abairtí treise dar múnla copail + faisnéis + clásal coibhneasta, nó nuair is fíoras atá neamhspleách ar am na cainte atá san insint dhíreach: *tá Dia sna flathis; dúirt an sagart go bhfuil Dia sna flathis.*

ATHRÚ AR NA DOBHRIATHRA AMA

35.22 Más in aimsir stairiúil atá an briathar réamhrá is gnách na hathruithe seo a leanas a dhéanamh ar dhobhriathra ama na hinsinte dírf (an fhoirm nua faoi lúibíní): *inniu (an lá sin); inné (an lá roimhe sin); amárach (an lá arna mhárach, an lá ina dhiaidh sin, an lá a bhí chugainn) anóirthear, arú amárach (i gceann dhá lá), arú inné (dhá lá roimhe sin); i mbliana (an bhliain sin); anuraidh (an bhliain roimhe sin); an bhliain seo chugainn (an bhliain a bhí chugainn); anocht (an oíche sin); aréir (an oíche roimhe sin); [ar] maidin inniu (an mhaidin sin, maidin an lae sin); [ar] maidin amárach ([ar] maidin lá arna mhárach); seachtain, mí, bliain, etc., ó shin (seachtain, mí, bliain, etc., is an lá sin); anois (ansin, an uair sin).*

ATHRÚ AR NA FOCAIL THAISPEÁNTACHA

35.23 Más sa tríú pearsa ar fad atá an focal réamhrá agus an chlaoninsint is gnách na hathruithe seo a leanas ar na focail thaispeántacha (an fhoirm nua faoi lúibíní): *anseo (ansin, ansiúd, ann); an aidiacht seo (sin, úd); an forainm seo (sin, siúd); seo i bhfritéis le sin (sin i bhfritéis le úd, siúd);*

Níl an feidhmeannach anseo; deir cailín an teileafóin nach bhfuil an feidhmeannach ann.

Tabhair hata dó seo agus caipín dó sin; dúirt fear an tsiopa léi hata a thabhairt dó sin agus caipín dó siúd.

Ach is féidir an chlaoninsint a chasadh ar shlite éagsúla d'fhonn soiléire:

Tá sí seo tuirseach; dúirt A le B go raibh an ghirseach tuirseach.

Déantar athruithe ar leith sa chlaoninsint ar abairtí copailéacha áirithe ina bhfuil *seo*, *sin*, *siúd*.

CLÁSAIL INTRIACHTÚLA

35.24 Is gnách clásail intriachtúla a fhágáil gan athrú sa chlaoninsint ach amháin athruithe pearsan agus aimsire, agus aon athrú eile a dhéanamh orthu mar a dhéanfaí i gcás foclásail atá gaolmhar leo: *Má chluineann sí thú! dá gcluin[f]eadh sí é!*

Mura tú an óinseach! murarbh í an óinseach í!

M'anam go rachaidh mé! thug sé a anam go rachadh sé.

Dar an leabhar nach bhfaca mé iad! thug sé an leabhar nach bhfaca sé iad.

Ní gá focail intriachtúla a choinneáil sa chlaoninsint mura bhfuil gnó dfobh. Féach mar atá *feicim* agus *anois* ligthe ar lár sa chéad chlaoninsint leanúnach thíos (**35.26**).

ATHRUITHE EAGAIR

35.25 Is minic a athraítear eagar na bhfocal má oireann sin.

Stad ní dhearna mé; dúirt sé nach ndearna sé stad.

Má thagann sí imeoidh mé; dúirt sé go n-imeodh sé dá dtiocfadh sí.

Do ghníomhsa is é a mhill mé; dúirt an Fear Dubh gurbh é a ghníomhsan a mhill é.

CLAONINSINT AR SHLEACHTA LEANÚNACHA

35.26 Níl sé riachtanach ná inmholta briathar réamhrá a chur roimh gach abairt i gclaoninsint ar shliocht leanúnach. Nuair a úsáidtear focal réamhrá is maith an rud é a athrú anois agus arís d'fhonn na héagsúlachta, go háirithe nuair a thagann athrú atmaisféir (meon,

tocht, luas, etc.) ar an insint dhíreach. Ba chóir iarracht a dhéanamh ar an gclaoninsint a bheith cruinn, nádúrtha, soiléir, soléite.

Tá roinnt samplaí anseo thíos de chlaoninsint ar shleachta leanúnacha sa tríú pearsa ar lorg briathair réamhrá stairiúil.

a) *"Feicim," arsa an Sagart Mór le Bríd. "Anois imigh agus déan mar a iarrfaidh mise ort. Tabhair leat do Choróin Mhuire agus do bhata agus gabh síos chun na trá go dtí an áit a dtagann an ghirseach chugat. Déan fáinne leis an bhata sa ghaineamh, in Ainm an Athar, an Mhic agus an Spioraid Naoimh. Gabh ar do ghlúine istigh ina lár nuair a fheicfidh tú an ghirseach ag teacht, agus tosaigh ar an phaidrín. Iarr uirthi teacht isteach chugat, agus má dhéanann sí sin, féadann tú bheith cinnte go bhfuil sí ceart go leor. Ach mura dtaga, diabhal as ifreann atá inti. Cuir ceist uirthi cé hí féin agus caithfidh sí a insint duit. Más é an diabhal atá ann ordaigh síos é go dtí an áit a d'fhág sé."*

An chlaoninsint:

D'iarr an Sagart Mór ar Bhríd imeacht agus déanamh mar a d'iarrfadh sé féin uirthi. A Coróin Mhuire agus a bata a thabhairt léi agus gabháil (dul) síos chun na trá go dtí an áit a dtagadh an ghirseach chuici, agus fáinne a dhéanamh leis an bhata sa ghaineamh, in Ainm an Athar, an Mhic agus an Spioraid Naoimh. Dúirt sé léi dul ar a glúine istigh ina lár nuair a d'fheicfeadh sí an ghirseach ag teacht, agus tosú ar an phaidrín. A iarraidh uirthi [ansin] teacht isteach chuici agus dá ndéanfadh (dá ndéanadh) an ghirseach sin, go bhféadfadh Bríd bheith cinnte go raibh an ghirseach ceart go leor. Ach mura dtagadh (dtiocfadh), gur diabhal as Ifreann a bhí inti. Dúirt sé léi ansin ceist a chur uirthi cérbh í féin agus go gcaithfeadh an ghirseach a insint di. Má ba é (más é) an diabhal a bhí ann é a ordú síos go dtí an áit a d'fhág sé.

b) *"Chomh siúrúilte agus atá bianna ar mhaide bacaigh," arsa Cormac, "is i ndiaidh an tSíogaí atá sí imithe agus ní le grá dó é, ná mar mhaithe leis. Is iomaí cleas glic a dhein sé i*

gcaitheamh a shaoil, ach tugaim mo lámh is m'fhocal dó gurb é cleas is tinne dó dár dhein sé riamh an bob a bhuail sé ar Shadhbh lá an aonaigh. Más ina dhiaidh atá sí imithe, agus is ea, dá dtéadh sé isteach i bpoll tarathair i bhfolach uaithi ní dhéanfaidh sé an gnó dó.

Tiocfaidh sí siúd suas leis agus cuirfidh sí carbhat caol air chomh siúrúilte agus atá scornach air. Bain an chluas anuas ón gceann díom mura gcuire. Is dóigh liom dá mbeadh a fhios aige cad é an saghas í go ngabhfadh sé thairsti. Tá sé déanach anois aige."

An chlaoninsint:

Dúirt Cormac gur i ndiaidh an tSíogaí a bhí sí imithe, chomh siúrúilte agus a bhí bianna ar mhaide bacaigh, agus nach le grá dó é ná mar mhaithe leis. Dúirt sé gurbh iomaí cleas glic a dhein an Síogaí i gcaitheamh a shaoil ach dhearbhaigh sé gurbh é cleas ba thinne dó dár dhein sé riamh an bob a bhuail sé ar Shadhbh lá an aonaigh. Más ina dhiaidh a bhí sí imithe, agus gurbh ea, dá dtéadh sé isteach i bpoll tarathair i bhfolach uaithi nach ndéanfaidh sé an gnó dó. Go dtiocfadh sí siúd suas leis agus go gcuirfeadh sí carbhat caol air chomh siúrúilte agus a bhí scornach air. An chluas a bhaint anuas ón gceann de féin mura gcuireadh. Gur dhóigh leis dá mbeadh a fhios ag an Síogaí cad é an saghas í go ngabhfadh sé thairsti ach go raibh sé déanach anois aige.

c) *"A Nóinín, is cumasach an cailín tú; agus dearmad ní dhéanfaidh mé go deo ar an soilíos atá déanta agat dom. Nach mé a bheidh i mo mhac dobrónach arú amárach agus tú imithe abhaile uaim. Ach má bhíonn orm mo shúile a chur ar chipíní, caithfidh mé an leabhar sin a fheiceáil. Ar ndóigh, d'fhéadfá é a thabhairt amach chugam dá dtograíteá é mar níl sé chomh mór sin. Agus b'fhéidir nach bhfuil an scéal baileach chomh dona sin."*

An chlaoninsint:

Dúirt sé le Nóinín gur chumasach an cailín í; agus nach ndéanfaidh sé dearmad go deo ar an soilíos a bhí déanta aici dó. Nárbh é a bheadh ina mhac dobrónach i gceann dhá lá agus í imithe abhaile uaidh. Ach dá mbeadh air a shúile a chur ar chipíní dúirt sé go gcaithfeadh sé

an leabhar úd a fheiceáil. Ní raibh aon dabht air ach go bhféadfadh sí é a thabhairt amach chuige, dá dtogródh sí é, mar nach raibh an leabhar chomh mór sin. Agus dúirt sé go mb'fhéidir nach raibh an scéal baileach chomh dona sin.

35.27 Leath-chlaoninsint

Tugtar leath-chlaoninsint ar an insint a dhéantar ar chaint nó ar smaointe duine gan briathar réamhrá a úsáid, agus dá bhrí sin, gan fochlásail a dhéanamh de na príomhchlásail, ach an phearsa agus an aimsir a bheith mar a bheidís i ngnáth-chlaoninsint ar lorg briathair stairiúil.

Seo sliocht a léiríonn, trí leath-chlaoninsint, na smaointe a bhí in aigne mná áirithe:

Smaoinigh sí ar na hamhráin a rinne sé. Bhí sé i ngrá léi ach ní déarfadh sé sin léi. Bhí eagla air. Eagla go raibh sí ró-ard os a chionn agus nach dtoileodh sí choíche ar a phósadh agus teacht go hInis Bó Glaise. Ach thabharfadh sí le fios dó an iarraidh seo, gan a rá lom díreach, gur lena cheiliúr a bhí sí ag fanacht agus nach raibh le déanamh aige ach a hiarraidh.